

нашој држави. Колики је број емиграната у градском становништву не зна се.

Највећи број емиграната из грчке Македоније дошао је због насељавања грчких избеглица, а потпомогнут је споразумом између Грчке и Бугарске (1919 г.), по коме је ова емиграција повлашћена.

У почетку ова је емиграција била неорганизована и имала више провизорни карактер. Емигранти су се населили поглавито у пограничне бугарске области, што је за односе између Бугарске и суседних држава претстављало велику опасност. У бугарском делу Македоније насељено је 37.277 емиграната и то: у Петричком округу 34.900, а у Ћустендилском 2.377. Ансел описује ове колоније и износи да се налазе у веома тешким приликама. Ова је област под потпуним политичким утицајем Македонског комитета, а уз то су здравствене и економске прилике веома тешке.

Збрињавање ових емиграната било је у прво време према споразуму између Грчке и Бугарске, по коме је требало да се реши питање ликвидације добара емиграната. О овоме питању Ансел даје доста података.

Али пошто се Бугарска нашла у тешком положају да збрине овако велики број избеглица, то се обратила Друштву народа за помоћ. Ради тога Друштво народа је дало 1926 године Бугарској зајам од 1.800.000 ливри, а да би се извршиле и друге припреме та сума је повећана на 2.250.000 ливри. При томе је постављен услов да се емигранти морају населити најмање 50 км. од границе, да морају изјавити да ће бити бугарски поданици и да ће се бавити земљорадњом. Целом овом организацијом око колонизације емиграната руководио је комесар Друштва народа. Тиме је провизорно смештање емиграната добило услове за дефинитивни облик.

Ансел даље говори о колонизовању македонског становништва по разним крајевима Бугарске и износи да је комесар Друштва народа дефинитивно населио 138.000 емиграната, од којих 118.000 земљорадника. Држава је за то дала 132.000 хектара. Затим је изграђе-

но 8.000 километара путева, подигнуто 16.000 кућа, предузете су санитарске мере противу маларије итд. На крају Ансел даје неке детаљније описе колонија око Бургаса.

На крају Ансел даје и извесне синтетичке закључке о променама које су се десиле у Македонији. Он налази, да су нове државне границе на западу и истоку доста природне, док је граница на југу вештачка. Што се тиче промена, налази да је раније једнообразна област знатно измењена. На југу је извршена потпуна јелинизација становништва, благодареди насељавању избеглица из Мале Азије. У југословенском делу извршене су такође велике промене, благодареди освајању територије од стране лекара и инжињера. Највише је изостао у том погледу бугарски део. Узрок томе је што у њему има велики утицај Македонски комитет, који је у ствари држава у држави и због тога претставља опасност за мир и добре сусетске односе. Али Ансел налази да је у овом делу ипак осигуран мир, јер се он оснива на аграрној реформи и колонизацији. Тиме што је становништво дошло до своје земље и огњишта, оно је ушло у круг балканске аграрне демократије која претставља велику гаранцију за мир.

Са овим делом Ансел се још више показао као добар познавалац прилика на Балканском Полуострву. Али обимношћу материјала, довољном документацијом, као и логичним закључцима Ансел је са овим делом показао и једну веома солидну методу за научна решавања геополитичких проблема.

Треба истаћи и још једну добру особину ове књиге. Она је писана веома живописним стилем и илустрована изванредним илустрацијама. Све то омогућава да се често и сувопаран предмет чита без замора, чак са задовољством.

П. С. Јовановић

H. Renier: Beiträge zur Siedlungsgeographie von Bosnien und der Herzegovina, с. 1—78 са три карте ван текста. Berlin 1930.

Горња расправа бави се питањем насеља у Босни и Херцеговини, и то град

ских и сеоских. Она је резултат дуге студије специјалних карата, литературе и рада на терену, и у њој је дат добар прилог антропогеографском познавању ових крајева.

На постанак и развитак насеља најјаче утичу физичко-географски односи, затим културно-историски утицаји, а најмање етнички моменат. Од физичко-географских чинилаца на прво место долазе састав земљишта и морфолошки елементи; хидрографске прилике од мањег су значаја. На основу тих чинилаца изведена је и подела целе области на четири веће природне целине, којима одговарају четири типа насеља, са одговарајућим степенима густине насељености. Те су области следеће: 1) Равна Посавина, 2) Побрђа северне Босне, 3) Планине са котлинама и речним проширењима, и 4) Карст са ниским и високим површима.

Равна Посавина састоји се од мочварне зоне дуж Саве и доњих токова њених притока; она је зарасла највећим делом у густе лугове. У њој има местимце сувих греда, на којима су нађени трагови неолитских насеља. Саставни део Посавине је и више земљиште, које се наставља на алувијалну равну према југу; оно је веома плодно и има најбоље услове за развитак насеља. Овај део Посавине ипак је доцније насељен, јер је обрастао густом шумом. Неогено побрђе на југу од Посавине било је напротив од увек боље насељено, јер у њему, поред плодне земље, има и извора. Сличног су карактера и побрђа на ивицама котлина у овој, као и у планинској области. У планинама су животни услови много оскуднији. Овде има услова за праву земљорадњу само у котлинама и речним проширењима. Тај недостатак овде је накнађен обиљем паше, која је основа сточарству ових крајева. Даље према југу, у карсту, оно је још јаче развијено, а земљорадња још оскуднија: на вишим површима, услед краткоће вегетационе периоде, а на нижим услед климатских и хидрографских прилика (периодских поплава). Овде су подесни за земљорадњу само поља, увале и вртаче.

Гласник географског друштва

Описаним природним областима одговара и распоред насеља. У алувијалној равни су насеља на гредама; куће у насељима су у групама, и јако збијене. На вишем сувом земљишту у Посавини су, напротив, насеља већа и разређеног су типа. Даље на југу, у побрђу, најјаче је насељена додирна зона између равни и побрђа, где су насеља често низна. У планинама су насеља на долинским терасама. Овде само у котлинама и долинским проширењима има више равног и плодног земљишта за насеља и земљорадњу, те су ту могућна и збијенија насеља. И овде су најподеснија област за насеља ивице побрђа у котлинама и долинске равни. У карсту су насеља у вртачама, увалама и на ободу поља, на језерским терасама; овде насеља имају често низан облик.

Горњој подели насеља одговара различна густина насељености. У Посавини је она 50—60, на ивици побрђа 75—100, у побрђу 50—55, у планинама: у котлинама 45—60, а на ивици побрђа у котлинама 75, у карсту уопште 24—30, а у пољима 45—60. Према томе најнасељеније су ивице побрђа.

Шпиро Солдо

Marcel Larnaud: Un village de colonisation en Serbie du Sud. (Annales de Géographie, 1930, 15 mai, с. 320—24.)

Писац, један од учесника француске интеруниверзитетске екскурзије, приказује рад на колонизовању наших јужних крајева, и нарочито описује Милошево, село које лежи северозападно од Приштине. У овом се селу види велика супротност између старог дела, насељеног Арнаутима, и новог, настањеног досељеницима из разних крајева наших. Истичући велики значај колонизовања, писац закључује да према ономе, што је видео у Милошеву, први напори, уједно и најтежи, неће бити узалудни.

Б. Ж. Милојевић

Dr. K. Kayser: Westmontenegro. Eine kulturgeographische Darstellung, Geographische Abhandlungen (Dritte Reihe,

Heft 4) Stuttgart 1931, с. 1—134, са 7 карата у тексту и 8 фотографија.

Под западном Црном Гором писац обухвата карсну Црну Гору, између долине Таре на СИу и Јадранског Мора на ЈЗу. Ова се област карактерише високим кречњачким површима, изнад којих се дижу масиви Дурмитора и Сињајевине. Речне долине су овде кањонског облика, и оне рељеф појачавају, али му не могу одузети карактер високе површи. У целој овој области готово искључиво превлађују кречњаџи. Писац је област поделио у морфолошком погледу на два дела: северни и јужни. Ови делови растављени су великим отсеком, који иде нешто северније од линије Дуга—Никшић—долина Зете, у динарском правцу. Северни део висок је 1400—1700 м. а јужни 800—1000 м. Између ове две површи има знатних разлика. Јужна нема готово никаквих нормалних долина, услед карстификације, сем Црнојевића Ријеке и Зете, које иззиру на периферији области. Северна има, напротив, између недисциплираних делова са подземним токовима, и нормалних долина као што су Тара и Пива. Сем тога, северна површ је јаче вертикално развијена, и са ње се дижу Дурмитор и Сињајевина, док на јужној висине не прелазе 1300 м. У јужној површи су већином мосори, а у северној дуги венци. Најзад ове се површи пружају и дижу у различним правцима. Северна површ диже се од СЗа према ЈИу— док јужна у истом правцу пада. Сем те разлике ове се две области разликују и у климатском погледу: у северној области клима има карактер више континентални, а у јужној је јак утицај измењене средоземне климе. И вегетација је у њима различна: северна област је више шумовита, а јужна готово сасвим гола.

Према томе су и привредне прилике и услови за живот у ове две области различни. У северној области превлађује сточарство, а у јужној земљорадња. У првој области земљорадња је ограничена на речне терасе, али је има и на вишим положајима. У близини катуна под Дурмитором земљорадња се

пење до висине од 1830 м. У ове две области је и карактер земљорадње друкчији: у северној области се сеје већином јечам, зоб и кромпир, а у јужној кукуруз. Сем тога у јужној се гаји и винова лоза и дуван. У овој је области земљорадња много интензивнија, али је недовољна, тако да је и овде развијено сточарство. Из ове области издижу сточари преко лета на пашњаке у високе планине северне области.

Куће јужне области су од камена, док у северној, поред камених, које су новијег порекла, има и дрвених, јер овде има још довољно дрвене грађе. Густина насељености, која је последица описаних прилика, такође је различна у ове две области. Северна област је слабије насељена, и поред тога што је у њој имућније становништво. Улога, коју су ове две области имале у развоју Црне Горе, такође је различна: јужна је област у том погледу била много значајнија.

Шпиро Солдо

Ivo Rubić: Naselja u primorju Poljica. (Šišićev Zbornik, Zagreb, 1929, с. 155-66).

На основу археолошких испитивања и писаних споменика писац утврђује да су у приморју између Стобреча и Омиша постојала, током грчке и римске епохе, насеља на обали; она су уништена приликом досељавања Словена. На обали се понова јављају насеља у доба хрватске државне самосталности, и пропадају услед гусарења и татарских упада (у првој половини 13 века). Тек после тога оснивају се насеља „под гором” (т. ј.) на додиру флишне падине и кршног отсека, и то поглавито од стране досељеника из ближег и даљег залеђа, који су бежали испред Турака. У наше доба становници ових села спуштају се на обалу, јер је ту развијенији промет и повољније су погодбе за живот.

Писац врло успешно употребљује историске податке ради географских разматрања, само се референту не чини довољно убедљиво горње излагање о „флукутацији насеља”: линија, дуж ко-

је се додирују кршни отсек и флишна падина, тако је повољна за насељавање, да је на њој увек морало бити села. Она су, са својим посебним функцијама, могла постојати и пре XVI века, у исто доба када и обалска насеља, и поред њих.

Б. Ж. Милојевић

Franjo Baš: Protestanti v Prekmurju, z 1 karto. (Geografski Vestnik, 1929/30, s. 78—92).

Pisac daje prvi iscrpan raspored konfesija u ovom kraju, utvrđujući istoriske, a posebice geografske i ekonomske momente, koji su bili od uticaja na ovaj raspored. Svih protestanata u Prekmurju bilo je 1921. godine 24.603. Najviše ih ima u srednjem i istočnom delu Goričke — tako se zove brdoviti, severni deo ove oblasti — te u ravnici do Murske Sobotice. Zanimljiva je konstatacija, da verispovest i nacionalitet u Prekmurju nisu gotovo ni u kakvoj međusobnoj vezi. Između katoličkih i protestantskih seoskih kuća razlika je u tome, što zidove protestantskih soba krase, u mesto slika katoličkih svetaca, slike protestantskih duhovnih i svetskih vođa iz doba Reformacije.

V. Bohinec

Милан Карановић: Неколике велике породичне задруге у Босни и Херцеговини. II. Породична задруга Теодосија Јовановића у Осату. (Гласник Земаљског Музеја у Босни и Херцеговини, XLII (1930), II свеска, стр. 132—154).

После опширног описа села Црвице те куће и зграда поменуте задруге, К. саопштава податке о пореклу тог рода (који је пореклом од Косова или из Херцеговине). Из Осата су поједини делови тог рода селили у разна места по Србији и другде по Босни. У засебном одељку су поименце побројани сви живи и помрли чланови задруге. Задруга има непокретне и покретне имовине, а у свакој врсти има заједничке својине, кућног или кућевног, и осопца или осопског, али се сва земља, кућевна и осопска, заједнички обрађује. У даљим одељцима је описана организација задруге и живот у њој. Преко

лета готово сви мушкарци одлазе на „мајсторију“ у Србију, па је опширно описано раније и садање кретање на „мајсторију“ Осаћана уопште. На крају су изложене промене у задружном животу у Осату, извршене у току последњих деценија.

Мил. С. Филиповић

Владислав Скорић: Попис босанских спахија из 1123 (1711) године. (Гласник Земаљског Музеја у Босни и Херцеговини, XLII (1930), II свеска, стр. 1—99).

У уводу је, на првом месту, кратак опис списка, у ком су пописане босанске спахије које су 1711 године учествовале у руско-турском рату. Затим долази доста опширно излагање, на основи тог пописа и других података, о административној подели Босне у време постанка тог списка (када она захвата и делове Рашке и Мачве), статистика и разматрања о односу зијамета и тимара, а затим г. Скорић редом говори о сваком имену нахије и жупе из пописа, без обзира да ли је сачувано или не до данас. У тексту, који се саопштава цео у преводу, стварно у транскрипцији (јер садржи готово једино имена и бројке), имена села изнета су и писана ћирилицом и оригиналним турским словима. Због обилатог материјала, саопштени извор је од знатне вредности за историско-географске и антропогеографске студије, а увод г. Скорића чини га лако приступачним и употребљивим.

Мил. С. Филиповић

Trgovačka i obrtnička komora u Splitu: Pomorska statistika Kraljevine Jugoslavije za godinu 1930. Split 1930, s. 1—104.

Od 1925 godine izdaje komora po jednu svesku pomorske statistike, povećavajući u svakoj sledećoj statistički materijal, Prva sveska, koja je obuhvatila trogodište 1922—25, iznosila je svega 40 strana, i u njoj su izneseni podaci za svaku godinu, zasebno sređeni u pet rubrika. Poslednja sveska od 1930 god. ima 125 strana, a statistički material o našem privrednom životu na moru sređen je u osam rubrika. Iz ovoga se već vidi,